

Hur känns det?

Om känslans roll i pensionssparande

Charlotta Bay
Stockholms universitet

**”80 procent av människorna är
idioter, åtminstone när det
handlar om pengar”**

Björn Wahlroos

Vad säger forskningen?

*Om människor framgångsrikt ska kunna hantera alla de många ekonomiska beslut som de kommer stöta på under en livstid, måste de vara **finansiellt läskunniga**.*

Ekonomiska beslut kräver en förmåga att göra kalkyler och förstå grundläggande finansiella begrepp.

Lusardi, A-M (2014:17)

Ekonomisk information

(siffror, redovisning, nyckeltal, statistik, etc...)

- ... gör människor till rationella och ekonomiskt ansvariga aktörer,
- ... formar människor att tänka och agera på ett visst sätt,
- ... leder till effekter och resultat

Homo Economicus

MOTTAR INFO

→ FÖRSTÅR

→ AGERAR

”Finansiella idioter”?

Inte bara en fråga om *mer* information

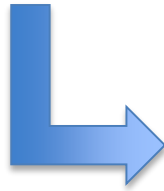
Alltså, det går ju inte bara att skicka ut en massa informationsmaterial med siffror och prognoser till folk och förvänta sig att de ska sätta sig vid köksbordet och börja agera. Det gör de inte. Inte jag heller.

Pensionsrådgivare

HOMO ECONOMICUS

Mottar info → Förstår → Agerar

HOMO FRUSTRATUS

(frustration, skam, oro, likgiltighet)

Ekonomiskt okunniga?

Det är så konstigt att jag liksom inte fattar. Jag gillar ju siffror, statistik och sammanställningar. Det är fina grejer. För det är ju vad jag gör – en massa siffror. Det är jobbigt att jag inte greppar de här pensionssiffrorna medan siffrorna på jobbet är jag väldigt bra på.

Tolkningsproblematik → Upplevda förväntningar

Nämen, jag får sån ångest, känner mig jättekorkad. Jag öppnar ju kuvertet och så, men det är ju svårt att omsätta vad det är värt. Man kan ju ta till sig beloppen och sånt, men vad säger de egentligen? Och vad vill de att jag ska göra? Är det pengarna jag får ut varje månad som jag ska foka? Ska jag tycka nåt om den? Eller är det att jag måste göra vissa val just nu? Det är väl det som är det allra svåraste.

Tolkningsproblematik → Tid: där och då

Och egentligen, hur mycket kan jag lita på den där siffran. Jag menar, det är ju så långt fram, vad som helst kan ju hända... Vad vet jag hur mitt liv ser ut då, vad jag behöver. Det kan ju ha varit sjutton finanskriser, jag kanske får cancer, vi kanske har ett helt nytt pensionssystem. Nä, det där är bara låtsassiffror. Ursäkta, men det gör mig så förbannad att vi ska behöva hålla på med det här.

Ekonomisk mottaglighet

→ ”känna” den ekonomiska prognosen, inte bara förstå

Rådgivare: Nu är ni båda här, du och din man, som ni alltid varit de senaste 20 åren. Men vet du vad, nu dödar jag din man. Han sitter ju där, precis bredvid dig, men han är egentligen död.

[Paus]

Rådgivare: Ok, låt oss nu titta på siffrorna och se hur du ekonomiskt kommer klara dig efter hans död.

Ekonomisk mottaglighet

→ upplevd närhet/förtroende för avsändaren

Jag känner mig bekväm med honom [rådgivaren på jobbet]. Därför han är en av oss. Det gör att det känns mer nära... och jag behöver inte oroa mig för att bli lurad av någon som har en egen agenda. Kanske gör det också att jag kan ta till mig saker. Man vågar ställa dumma frågor.

Känslan som mål

Respondent: Det är som att gå till tandläkaren. Jag fick saker bekräftade, så nu behöver jag inte bry mig om detta på tre år.

Intervjuare: Så hur mycket pension får du nu då?
[Paus]

Respondent: Nja alltså, jag kommer faktiskt inte ihåg den exakta summan. Men jag minns känslan av den, att jag kände mig lugn.

Känslans roll för ekonomisk förståelse

- **Känslan som hinder:**
påverkar tolkningen av ekonomisk information
- **Känslan som möjliggörare:**
”finansiell terapi” som medel för ekonomisk mottaglighet
- **Känslan som ekonomiskt mål i sig:**
optimering av känsla, inte av siffra

Så...vad kan vi lära av detta?

1. Är ekonomisk information värdelös?

- Ekonomisk information och siffror kan leda till effekter och resultat... men inte *per se*.
- Beror på mottagaren och mottagarens "förståelse" av ekonomisk information.

2. Vad påverkar ekonomisk förståelse?

**ALLA har en ekonomisk förståelse,
men den kan se olika ut.**

→ Handlar inte bara om kunskaper.

→ Involverar flera aspekter.

KUNSKAP

Räkneförmåga
Vokabulär

KÄNSLOR och ATTITYDER

Oro, Skam, Ointresse,
Likgiltighet,
Frustration, Ilska

INDIVIDENS FÖRSTÅELSE AV EK INFO

INFORMATIONENS VISUALISERING

Siffror, Diagram, Bilder,
Drama, Prat

SAMMAN HANGET

Tid, Plats,
Avsändare

3. Hur kommunicera ekonomisk information?

Ekonomins pedagogik

Avsändarens perspektiv	Mottagarens perspektiv
Ekonomi som en rationell aktivitet	Ekonomi som en emotionell/social aktivitet
VAD kommuniceras?	HUR kommuniceras den, och av VEM ?
Mottagarens ansvar/kompetens	Avsändarens ansvar/kompetens

Charlotta Bay
Stockholms universitet
charlotta.bay@sbs.su.se